БӨЈҮК ОКТЈАБРА,

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин сәјјар пленуму

Хәбәр вердијимиз кими, бу күнләрдә Нахчыван МССР-дә Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин сәјјар пленуму кечирилмишдир. Пленумун материалларыны ихтисарла дәрч едирик.

ИМРАН ГАСЫМОВ,
Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин биринчи катиби:

БИЗ бура, бу гәдим Нахчыван торпағына, Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин сәјјар пленумуна чох әламәтдар бир күндә јығышмышыг. Сиз јахшы билирсиниз ки, совет адамлары Вәтәнимизин бөјүк сосиалист јени Конститусијасыны гәбул етмәјә һазырлашырлар.

Бизим доғма Азәрбајчанымызын зәһмәткешләри јени Конститусија лајиһәсини — Ленинин әбәди јашајан идејаларынын ишығына бојанмыш, сарсылмаз гранит кими Бөјүк Октјабрла гојулмуш бу әзәмәтли сәнәдин һәр маддәсини һәјәчанлы үрәк дөјүнтүсү илә өјрәнирләр.

Совет адамлары Леонид Илич Брежнев јолдашын ән јүксәк дөвләт вәзифәсинә сечилмәсини дә ејни јүксәк, сәмими һәјәчанла алгышлајыр вә дөнә-дөнә онун Мәркәзи Комитәнин мај (1977-чи ил) пленумундакы мә'рузәсинә мүрачиәт едирләр. Хәзәрин нефтчыхаранлары, мүхтәлиф сәнаје мүәссисәләринин фәһләләри, иншаатчылар, памбыгчылар, алимләр, артистләр, јазычылар — һамы бир нәфәр кими Леонид Иличин шәхсиндә бу әзәмәтли лајиһәнин баш ме'марыны көрүр. Партијамызын рәһбәри, өзүнүн бүтүн сијаси вә ичтимаи тәчрүбәсини, бүтүн мүдриклијини вә үрәк кенишлијини бәшәријјәтин әмәкчи адамларынын арзусу олан бу лајиһәјә һәср етмишдир.

Јер күрәсинә ән чох лазым олан сүлһ, өлкәмизин игтисади гүдрәтини даим јүксәлтмәк, онун тәһлүкәсизлијини тә'мин етмәк, демократија уғрунда мүбаризәләрдә һәмрә'јлијимиз, бүтүн гит'әләрин инкишафы, азад, кениш имканлы, илһамлы зәһмәт адамынын ајдын көстәрилмиш һүгуглары, бу зәһмәт адамларынын өзләри тәрәфиндән јарадылан вә тәсдиг едилән јени ганунлар — Совет Конститусијасынын маһијјәтини тәшкил едир. Бу барәдә дүшүнәркән Горкинин өлмәз сөзләрини хатырлајырсан: «Инсан — бу сөз әзәмәтлә сәсләнир!».

Бәли, руһунда бөјүк һәрфләрлә јазылан Инсанын әзәмәтли һимни дујулан вә инди бүтүн халгымызын мүзакирә етдији Әсас Гануну охујаркән, мән, һәр шејдән әввәл, көрүнмәмиш дәрәчәдә дәјишмиш Азәрбајчаны көзләрим өнүнә кәтирирәм: һәр ил милјон тонларла истеһсал едилән гијмәтли нефт мәһсуллары, пајызда дүзләримизи өртән ағ памбыг тајалары, мүрәккәб машынлар, агрегатлар, дәгиг чиһазлар бурахан конвејерләр, сонсуз километрләрлә метал борулар, синтетик каучук лентләри, јашыл үзүм саһәләри, чај плантасијалары — һамысы Азәрбајчан зәһмәткешләринин мисилсиз әмәјинин нәтичәсидир. Ирәлијә доғру һәрәкәтимиздә, инкишафымызда өз јүксәк мә'нәви зәнкинлијини, гүдрәтини ачыб көстәрән вә бу инкишафы ән уча мәрһәләјә галдыран мүасиримизин әмәјинин нәтичәсидир!

Бу јахынларда, мартын ахырында Бакыда Асија — Африка јазычылары даими бүросунун нөвбәти сессијасы кечирилди. Мә'лум олдуғу кими, бу сессија демократик гүввәләрин бирлијини, мөһкәмлијини ифадә едән, империализмә гаршы мүбаризәјә чағыран сијаси бәјанатын јекдил гәбулу илә гуртарды. Биз узаг өлкәләрдән кәлмиш нүмајәндәләри Азәрбајчанын Совет һакимијјәти илләриндә, хүсусилә сон једди-сәккиз илдә газандығы наилијјәтләрә вердикләри јүксәк гијмәтдән севинирдик. Биз, һәр шејдән әввәл, онлары мө'чүзәләр јарадан мүасирләримизлә таныш едирдик вә онлар өзләри әјани шәкилдә көрүрдүләр ки, бу адамлар вәтәнпәрвәрликләринә, инсан шәрәфини уча тутдугларына, бејнәлмиләл характерләринә көрә ән дәрин һөрмәтә лајигдирләр.

Гонаглардан бири мәнә: «Сиздә адамлар нәсә ирилир, бөјүкдүр» — деди вә бу сөзлә бир даһа тәсдиг етди ки, ичтимаи гурулушумузда мәһкум олунмуш, әзилмиш, биканә, мә'нән бош адамлар јохдур. Әкәр бу сөз әдәбијјата тәтбиг едилсә, ону әдәбијјатымызын јүксәк сәвијјәсинин е'тирафы кими баша дүшмәк олар — бәдии сөзүн јарандығы вахтдан бу күнә кими һеч бир әдәбијјат бизим совет әдәбијјаты кими көзәл вә кениш имканлара малик олмамышдыр.

Елә буна көрә дә мүасиримизин, әмәк адамынын јүксәлиш јолундакы һәр аддымы сәнәткарын өз заманәси гаршысындакы мәс'улијјәтинин јени бир мәрһәләсидир. Тәсадүфи дејил ки, бу күнләрдә биз јазычылар, индијә гәдәр јаратдыгларымызын бәдии дәјәрини азалтмадан, тәкрар-тәкрар бу фикрә гајыдырыг ки, бөјүк әсәрләр, көзәл әсәрләр һәлә ирәлидәдир.

Билдијимиз кими, апрел ајында Софијада јазычыларын бејнәлхалг көрүшү кечирилмишдир. Бу көрүш мәшһур Һелсинки мүшавирәси илә әлагәдар чағырылмышды. Л. И. Брежнев јолдашын хүсуси гијмәт вердији бу бөјүк әдәби мәчлис бөјүк дә гијмәт алмышдыр. К. Марков башда олмагла өлкәмизин нүмајәндә һеј'әтинин бүтүн үзвләри, әлбәттә, бу мүвәффәгијјәтин газанылмасына хејли әмәк сәрф етмишдир.

Софија көрүшүндә совет нүмајәндә һеј'әтинин үзвләри Чинкиз Ајтматовун, Константин Симоновун, Јевкени Јевтушенконун, Николај Федеренконун дедикләри фикирләрлә там разылашмаг лазымдыр; онлар демишләр: «Сүр'әтли дәјишикликләр просесиндә дүнјадакы мүвазинәти анчаг сүлһлә сахламаг олар»; «Бизим заманәдә јазычынын сәси садәчә әкс-сәда дејил, гәләбә чалмаға көмәк едән дајаг олмалыдыр»; «Бәдии сөз елә кәсәрли бир силаһдыр ки, инсан ону үмидләринин мөһкәмлијини, һәјатилијини, мүасир керчәклијин нәбзини инчәлијинә гәдәр дујмаг, сарсылмаз дәјанәт вә икидлији тәсвир етмәк үчүн әлдә едиб».

Бә'зи әдәби һадисәләрә гијмәт верәркән, бу фикирләрә мүрачиәт етмәклә, диггәтинизи бир мисала јөнәлтмәк истәрдим: көркәмли јазычымыз Илјас Әфәндијевин јени романында — «Сарыкөјнәклә Валеһин нағылы» әсәриндә олдуғу кими, сәнәткарын актуал керчәклијә бирбаша мүдахиләси, мүәллифин халгын мүбаризәсиндә өз јерини дәгиг мүәјјән етмәси, өз антипатијаларыны вә дәрин, һәм дә лирик симпатијаларыны кизләтмәмәси бөјүк разылыг һисси доғурур. Јүксәк бәдиилик бу разылыг һиссини даһа да артырыр, бу әсәри һуманист маһијјәтини мүәјјәнләшдирир.

Сиз буну да јахшы билирсиниз ки, бу күн идеоложи мүбаризә өз кәскин дөврүнү јашајыр. Әлбәттә, биз јазычылар да бу идеја дөјүшүндә Суворовун «сајла јох, мәһарәтлә галиб кәлмәк лазымдыр» төвсијәсини јада салыб, ән мүхтәлиф, узагвуран «топлардан» истифадә етмәлијик.

Бизә елә кәлир ки, әдәбијјатын ән ваҹиб проблеми олан нәсилләрин дәјишмәси мәсәләсинә дә хүсуси диггәт вермәк вахты кәлиб чатыб. Нәсилләрин дәјишмәси тәкчә адамларын бир-бирини әвәз етмәси дејил, көзәл ән'әнәләрин, халга мәхсус мүсбәт кејфијјәтләрин инамлы, е'тибарлы, истe'дадлы әлләрә верилмәсидир. Сөзү ишлә сүбут етмәк үчүн јазычылар тәшкилаты бу күн јени имзалары үзә чыхармаг мәгсәдилә әлиндән кәләни әсиркәмир — бах, биз инди бурада пленум кечиририк; ејни заманда Шүвәландакы јарадычылыг евиндә әсәрләри диггәтлә, гајғы илә охујандан сонра сечдијимиз ијирми беш нәфәр кәнч өз ше'р, һекајә вә повестләрини тәкмилләшдирмәк үчүн даһа тәчрүбәли гәләм јолдашларынын рәһбәрлији илә семинарда иштирак едир.

Әлбәттә, мән һәр бир чаван гәләм саһибинин асанча әдәбијјата кәлә биләчәјини иддиа етмирәм. Бизим халгымызын дәрин јер гатлары газынтысында бөјүк тәчрүбәси вар вә дәрин гатларда гијмәтли јаначагла долу јатағын олмасы һагдакы кеоложи фәрзијјәләр һеч дә һәмишә доғру чыхмыр, анчаг күчлү фантанларын олмасы да тәбиидир. Јада салаг ки, һазырда Үмумиттифаг мигјасында кениш танынмыш јазычылар олан Әкрәм Әјлисли вә Анар, Магсуд вә Рүстәм Ибраһимбәјовлар, Елчин вә Фикрәт Гоча, Јусиф Сәмәдоғлу, Иси Мәликзадә, Фикрәт Садыг вә башгалары бу јахынлара, лап дүнәнә гәдәр кәнч јазычы адланырдылар. Бу да бизи севиндирмәјә билмәз, нә гәдәр тәзадлы көрүнсә дә, әдәбијјат јеткинләшдикчә бир о гәдәр дә кәнчләшир.

Биз бу јахынларда Москвада, ССРИ Јазычылар Иттифагынын пленумунда Кеорки Марковун совет адамына әвәзсиз не'мәтләр верән вә ону мисли көрүнмәмиш гәһрәманлыглара сәсләјән јени Конститусијанын лајиһәси барәдәки кениш вә үрәкдән кәлән мә'рузәсини динләдик. Бу ганунларын инсанлара вердији сәадәти тәрәннүм етмәк биз јазычыларын борчудур.

Конститусија шанлы ел бајрамы — Октјабрын 60 иллији әрәфәсиндә гүввәјә минәчәк. Рәмзи мә'нада бу о демәкдир ки, Конститусија — бу бөјүк тарихи сәнәд Ленинин вә онун јаратдығы Коммунист Партијасынын јетирдији ингилабын өвладыдыр.

Ичлас салонунда

Биз гәһрәманларымыз вә мүасирләримизлә биркә тарихин әламәтдар күнләрини јашајырыг — совет чәмијјәтинин јени, даһа ишыглы үфүгләрә кетмәси хәбәри гит'ә вә океанлары кечәрәк јер үзүнү долашыр; һәгигәтән дә бу үфүгләр улдуз карванлары кимидир — сәрһәдләр билмир!

Доғма республикамызын зәһмәт адамлары, јарадычы зијалылары онунчу бешиллији — кејфијјәт бешиллијини јени-јени әмәк гәләбәләри илә баша вурмаг үчүн вар гүввәләрини, үрәкләринин бүтүн һәрарәтини сәрф едир, тәсәррүфатын, елмин, мәдәнијјәтин мүхтәлиф саһәләриндә индијә гәдәр көрүнмәмиш наилијјәтләр газанырлар. Бу бөјүк әмәк рәшадәти, бизи әһатә едән сағлам мә'нәви мүһит Һејдәр Әлијев јолдаш башда олмагла республика партија тәшкилатынын көтүрдүјү мөһкәм, ардычыл ленинчи истигамәт нәтичәсиндә мүмкүн олмушдур. Азәрбајчанын бүтүн зәһмәткешләри кими, сөз усталары да бу доғру, әсас истигамәт хәттини тамамилә мүдафиә едир вә там ајдынлығы илә баша дүшүрләр ки, партијамызын бөјүк гајғысына лајигинчә чаваб вермәк үчүн даим мәс'улијјәт, мәс'улијјәт, јенә дә мәс'улијјәтлә чалышмалы, шанлы коммунизм гуручуларынын парлаг образларыны јаратмалыдырлар.

Бу күнкү пленумумузу да мәһз белә бир мәс'улијјәт һисси илә башлајырыг.

МК-нын биринчи катиби Һејдәр Әлијев јолдаш мә'нәви тәрбијә саһәсиндә апарылан әмәли ишләрдән кениш данышмыш, бир сыра фактлары мисал кәтирмишдир. Һејдәр Әлијев јолдаш көстәрмишдир ки, «партија тәшкилатлары, ичтимаи тәшкилатлар, јарадычылыг иттифаглары, бүтүн идеоложи идарәләр мә'нәви тәрбијә ишини ардычыл сурәтдә тәкмилләшдирмәли, совет адамларынын јүксәк идејалылығы вә вәтәнпәрвәрлији нүмунәләрини тәблиғ етмәли, бизә јабанчы олан бүтүн мә'нәвијјата вә мәнфи һаллара гаршы гәти сурәтдә, әзмлә мүбаризә апармалыдырлар».

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын партија бүросу пленум үзвләрини әмин едир ки, Сов.ИКП XXV вә Азәрбајчан КП XXIX гурултајларынын гәрарларыны рәһбәр тутан јазычыларымыз јени Конститусијамызын онлара вердији сонсуз јарадычылыг имканларыны сәфәрбәр едәчәк, Бөјүк Октјабра, дөврүмүзә лајиг јүксәк идеја-бәдии сәвијјәли әсәрләр јаратмагла бундан сонра да доғма Коммунист Партијамызын ән јахын көмәкчиләри олачаглар.

БӘКИР НӘБИЈЕВ:

СОВЕТ Иттифагы Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин Сијаси Бүросу үзв-

Елмира Гасымова, Валидә Һүсејнова вә башга шаирләр үчүн дә бүтүн дујғуларыны, фикир вә арзуларыны

Бөјүк Октјабрын 60 иллијини лајигли әсәрләрлә гаршыламаг әзминдә олан јазычыларымыз јени Конститусија лајиһәсини үрәкдән бәјәндикләрини билдирирләр.

НӘРИМАН ҺӘСӘНЗАДӘ,
Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы илк партија тәшкилатынын катиби:

АЗӘРБАЈЧАН Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин сәјјар пленуму Октјабр сосиалист ингилабынын 60 иллик јубилејини мүтәрәгги бәшәријјәтин бөјүк вә тарихи бајрам кими гејд етмәјә гызғын һазырлашдығы бир вахтда чағырылмышдыр.

ССРИ Али Совети VI сессијасынын ичласында партијамызын, Совет дөвләтинин, бејнәлхалг коммунист вә фәһлә һәрәкатынын көркәмли хадими, јер үзүндә сүлһ уғрунда мүбариз, сынанмыш ленинчи, Сов.ИКП МК-нын Баш катиби Л. И. Брежнев јолдашын ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри сечилмәси хәбәри совет халгы кими, Азәрбајчан јазычыларынын да һәдсиз севинчинә сәбәб олмушдур.

ССРИ-нин јени Конститусијасынын үмумхалг мүзакирәсинә верилән лајиһәси вә бу лајиһә һаггында Сов.ИКП МК мај пленумунда Леонид Илич Брежнев јолдашын тарихи мә'рузәси јазычылары јарадычылыг имканларындан даһа сәмәрәли истифадә үчүн сәфәрбәр етмиш, онлары јени әдәби ахтарышлара јөнәлтмишдир.

Јени Конститусија лајиһәсиндә дејилир: «Коммунизм гуручулуғу мәгсәдләринә ујғун олараг, ССРИ вәтәндашларынын елми, техники вә бәдии јарадычылыг азадлығы тә'мин едилир. Бу азадлыг елми тәдгигатларын, ихтирачылыг вә сәмәрәләшдиричилик фәалијјәтинин даһа да кенишләндирилмәси илә, инчәсәнәтин инкишаф етдирилмәси илә тә'мин едилир. Дөвләт бундан өтрү лазыми мадди шәраит јарадыр, көнүллү чәмијјәтләрә вә јарадычылыг иттифагларына јардым көстәрир.

Мүәллифләрин, ихтирачыларын вә сәмәрәләшдиричиләрин һүгуглары ганунла горунур».

ССРИ-нин јени Конститусијасынын лајиһәсини биз үрәкдән бәјәнирик.

Совет Конститусијасы, доғма партијамыз бизим әдәби ахтарышларымыза, јазычы әмәјимизә даим һәссаслыгла јанашмыш, сәмәрәли јарадычылығымыз үчүн һәр чүр шәраит јаратмышдыр. Буна көрә биз — гәләм саһибләри Коммунист Партијасына, Сов.ИКП МК-нын Баш катиби, ССРИ Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдри Л. И. Брежнев јолдаша дәрин миннәтдарлығымызы билдиририк.

Бүтүн совет халгы кими, Азәрбајчан јазычылары да доғма партијамызын Ленин хәттини, онун мүдрик дахили вә харичи сијасәтини бәјәнир вә үрәкдән мүдафиә едирләр.

Азәрбајчан совет республикасы коммунизм гуручулуғунун мисли көрүнмәмиш бөјүк вәзифәләрини јеринә јетирмәклә јени инкишаф мәрһәләсинә гәдәм гојмуш, социализм јарышынын галиби кими һәр ил далбадал Вәтәнин једди дәфә Гырмызы бајрағына лајиг көрүлмүшдүр.

Азәрбајчан КП МК-нын апрел пленуму республиканын һәјатында, онун инкишаф просесинин мүәјјәнләшмәсиндә бүтөв бир мәрһәлә тәшкил едир. Пленумда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Һејдәр Әлијев јолдашын «Бөјүк Октјабрын 60 иллијинә һазырлыг көрүлмәси вә истеһсалын сәмәрәлилијини вә ишин кејфијјәтини јүксәлтмәјә даир Сов.ИКП XXV гурултајы гәрарларынын республика партија тәшкилаты тәрәфиндән јеринә јетирилмәси һаггында» дәрин мәзмунлу мә'рузәсиндә игтисадијјатымызын, мәдәнијјәтимизин јени бөјүк јүксәлиш јоллары мүәјјән едилмишдир.

Һејдәр Әлијев јолдаш апрел пленумундакы парлаг мә'рузәсиндә илк партија тәшкилатларынын фәалијјәтинә хүсуси әһәмијјәт вермиш вә онларын кәләчәк вәзифәләрини мүәјјән етмишдир.

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин катиблији вә онун партија тәшкилаты бөјүк ел бајрамы Октјабрла әлагәдар тәдбирләр планы һазырламыш вә ону коммунистләрлә мүзакирә етмишдир.

Јазычыларын л. Шмидт адына Бакы машынгајырма, Бакы мәишәт кондисионерләри вә Партијанын XXII гурултајы адына нефтајырма заводларынын коллективләри илә јарадычылыг әлагәләри бир нечә илдир ки, давам едир. Гаршылыглы кедиш-кәлиш вә јарадычылыг һесабатлары өз көзәл сәмәрәсини верир.

Сов.ИКП МК-нын «Јарадычы кәнчләрлә иш апарылмасы һаггында» (1976) гәрары илә әлагәдар олараг Јазычылар Иттифагы, онун партија тәшкилаты республика ЛККИ МК-сы илә бирликдә јазычыларын Шүвәландакы јарадычылыг евиндә кәнчләрин бир ајлыг семинарыны кечирир.

Бу ил Азәрбајчанда өзбәк әдәбијјаты һәфтәси, Ленинград поезијасы күнләри кечирмәк нәзәрдә тутулмушдур. Азәрбајчан шаирләри бөјүк бајрам әрәфәсиндә Нева саһилләриндә чыхыш едәчәкләр.

Азәрбајчан КП МК-нын апрел пленумунда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП лүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Һ. Ә. Әлијев јолдашын дедији кими, «Азәрбајчанда совет гурулушунун јаранмасы вә чичәкләниб тәрәгги етмәси, Азәрбајчанын тәркибиндә Нахчыван МССР-ин јарадылыб инкишаф етдирилмәси Бөјүк Октјабрын бәһрәсидир, бөјүк Ленин идејаларынын, Ленинин јарадыб јетишдирдији Коммунист Партијасы идејаларынын әмәли тәчәссүмүдүр». Ингилабын Совет Вәтәнимизин истиснасыз олараг бүтүн кушәләриндә нәләр јаратдығыны әјани сурәтдә тәсәввүр етмәк үчүн мәсафә е'тибары илә нәинки Совет Иттифагында, елә Азәрбајчанын өзүндә дә учгар һесаб олунан бу күнкү Нахчыванын наилијјәтләринә нәзәр салмаг кифајәтдир.

Бајрағы «Халглар Достлуғу» орденли мухтар республика зәһмәткешләринин сон илләрдә сәнаје, кәнд тәсәррүфаты, мәдәни гуручулуг саһәсиндә газандығы бөјүк наилијјәтләр инди ән јүксәк хитабәт күрсүләриндән тәгдир олунур. Шанлы Октјабрын 60 иллијинә кениш һазырлыг кетдији, јени Конститусија лајиһәсинин бөјүк руһ јүксәклији илә мүзакирә едилдији бу күнләрдә мухтар республика зәһмәткешләри даһа јүксәк әмәк көстәричиләри газанмаг үчүн вар гүввә илә чалышырлар.

Нахчыван МССР-дә әдәбијјатымызын бир чох истe'дадлы нүмајәндәләри јашајыб-јаратмагдадыр.

Бу шаир, насир вә драматургларын мөвзу даирәси чох кенишдир. Бүтүн совет әдәбијјатыны дүшүндүрән мөвзулар, адамларымызын гуран, јарадан әмәји, сүлһ вә халглар достлуғу, мүһарибә гызышдырычыларын фитнәләринә гаршы мүбаризә, Чили фачиәси, планетимизин көзәллијини горумаг, мүасирләримизин әхлаги-мә'нәви сафлығы вә с. онларын да тез-тез мүрачиәт етдији мөвзулардыр. Лакин тамамилә тәбиидир ки, Нахчыванын әдәби гүввәләри өзләринин үрәкдән кәлән ән сәмими сөзләрини Бөјүк Октјабр сосиалист ингилабына, гәләбәмизин илһамчысы вә тәшкилатчысы Коммунист Партијасына, онун јарадычысы вә рәһбәри даһи Ленинә һәср едирләр. Мәсәлән, А. Кәмалә «Октјабр шәфәгләри» ше'риндә ингилаба мүрачиәтлә онун шәфәгләри илә күнәш шүаларыны мүгајисә едир:

Күнәш ишыг сачыр һеј
заман-заман,
Онун јагут рәнки
үфүгләриндир.
Милјон үрәкләрә ишыг
пајлајан —
Сәнин һәјат долу
шәфәгләриндир.

Һүсејн Рази, Әлијар Јусифли, Мүзәффәр Нәсирли,

бир мүһүм амала — вәтәндашлыг амалына бағламаг сәчијјәвидир. Вәтән, онун гәһрәман кечмиши, сосиалист бу күнү, коммунизм сабаһы, јурдумузун көзәлликләри, мүасирләримизин әмәлләри, халгларымыз арасындакы достлуг вә гардашлыг дујғулары, мәһәббәт һиссләри, бәшәри идеаллар — һамысы бу амалын зирвәсиндән баханда даһа дәриндән мә'наланыр, мәгсәдјөнлү олур вә санбаллы бәдии образлара чеврилир. Мүзәффәр Нәсирли Нахчывана һәср олунмуш «Баһар нәфәсли дијар» ше'риндә доғма јурдун тарихинә, тәбиәтинә, әдәби, мәдәни ән'әнәләринә даир гијмәтли фактлары мәһз бу бахымдан мә'наландырмышдыр. Бу мүхтәсәр ше'рдә ме'мар Әчәми, шаирә Һејран ханым, Гөнчә, Мирзә Чәлил, Һүсејн Чавид, Әлинчә галасы, Шәрур дүзү мухтар республиканын бу күнкү бусаты илә үзви әлагәдә тәрәннүм едилмиш, бу торпағын доғрудан да нағш-чаһан олдуғу поетик чәһәтдән әсасландырылмышдыр.

Елә бурадача диггәти вәтән мөвзусунда јазылмыш ше'рләрдәки бир чәһәтә чәлб етмәк истәрдик. Нахчывана нечә ше'р һәср едилибсә, аз гала онларын һамысында јухарыда адларыны чәкдијимиз тарихи сималар, чоғрафи објектләр, әдәби шәхсијјәтләр чүз'и фәрглә тәсбит олунмушлар. Дејә биләрләр ки, бу адлар вәтән торпағынын ифтихарыдыр вә онларын тәрәннүмүнү һеч кәсә гадаған етмәк олмаз. Доғрудур. Бу, һәлә аздыр. Биз о фикирдәјик ки, Нахчыванын тарихи вә көрмәли јерләринин һәр бири һаггында, бурада пәрвәриш тапмыш бөјүк сималарын һәр бири һаггында, онларын ајрыча көтүрүлмүш бирчә әсәри, јахуд көркәмли хидмәтләринин бирчәји һаггында да ше'р јазмаг мүмкүндүр. Бу шәртлә ки, ше'р ола. Вәтәнин харитәсини, еләчә дә халг јаддашында өмүрлүк галан бөјүк хадимләрин адларыны гафијәләндириб садаламаг исә әсил поезијанын јолу дејил.

Бунун тамамилә әксини тәшкил едән башга бир гүсурла да гаршылашырыг. Бә'зи мүәллифләр предметсизлијә ујур, сөзчүлүјә гапылыр, үмумиләшдирмәјә јох, үмумичилијә нүмунә олан ше'рләр јазырлар.

Көзәл олур тәравәтли
Илк баһары Нахчыванын,
Чох кенишдир бәрәкәтли
Тарлалары Нахчыванын.
(Һүсејн Рази).

Бу ше'рдә һәгигәтән бир үмумичилик һакимдир. Нахчывана, онун мәдәнијјәтинә, халгын азадлыг вә истиглалијјәт уғрунда апардығы мүһарибәләрә, шанлы ингилаби мүбаризә ән'әнәләринә, јурдун тарихиндә јени парлаг бир фәслин башланғычыны гојан мухтар республиканын јарадылмасына, Нахчыванын сон илләрдә тәсәррүфат вә мәдәни гуручулуг саһәләриндә газандығы чох мүһүм наилијјәтләрә, нәһајәт, тарихи-мәдәни абидәләринә, тәкраролунмаз тәбии көзәлликләринә аид ше'рдә һеч нә јохдур. Тәравәтли илк баһар, кениш тарлалар, фүсункар дијар, дилләр әзбәри вә с. сөзләрлә Нахчываны сәчијјәләндирмәјә тәшәббүс етмәк — онун һаггында конкрет бир шеј јазмамаг демәкдир. Биз о фикирдәјик ки, Һ. Разинин «Нәнәмин мәзары башында» адлы ше'риндәки үмумиләшдирмә вәтән һаггында, онун адамлары һаггында јухарыда нүмунәсини вердијимиз әсәрдәкиндән гат-гат зәнкин дујғулар ашылајыр:

Јандыг, күл олмады
үрәкләримиз.
Сығындыг көксүнә
ешгин, гүрурун.
Диз чөкүб өнүндә
сүрүммәдик биз
Ганлы Мираншаһын, дәли
Тејмурун.
Сүбут — бу дағларын һеј
дөнә-дөнә
Охла шырым-шырым
ојулмасыдыр;
Сүбут — Нәсиминин һәјат
ешгинә
Тәпәдән дырнаға
сојулмасыдыр.

Ејни сөзләри Әлијар Јусифлинин «Аста сүр гатары» ше'ри һаггында да демәк олар.

Предметсизлик бә'зән лап конкрет мөвзуларда јазылмыш әсәрләрдә дә тәзаһүр едир. Әләддин Ејвазовун «Баһар» ше'ри Сосиалист Әмәји Гәһрәманы Баһар Талыбоваја һәср едилмишдир. Лакин ондакы үмуми мисраларла әсәрин објекти арасында конкрет бир әлагә тапмаг тәшәббүсүмүз уғурсуз олду.

Ејни гүсур Кәмаләнин «Фәһлә гардашыма» вә «Арпачајын нәғмәси» ше'рләри үчүн дә сәчијјәвидир. Үмумијјәтлә, мүасиримиз олан јарадычы зәһмәт адамларынын, фәһлә вә колхозчуларын, совет зијалыларынын мә'налы әмәјиндән бәһс едән јүксәк сәвијјәли парлаг поезија нүмунәләри һәлә азлыг едир.

Өз китабларында, гәзет вә журналларда, алманахларда вә тематик мәчмуәләрдә чыхан бир сыра әсәрләри көстәрир ки, Нахчыван шаирләри чидди потенсиал јарадычылыг имканларына маликдир вә онлар сосиалист әмәји мөвзусунда да, дикәр ваҹиб мөвзуларда да мараглы сәнәт нүмунәләри јаратмаға гадирдирләр. М. Нәсирли, Һ. Рази, А. Кәмалә, Ә. Јусифли кими артыг Азәрбајчан охучусунун рәғбәтини газанмыш тәчрүбәли шаирләрлә јанашы Валидә Һүсејнова, Елман, Вагиф Кәримов, Адил Гасымов вә Мухтар Гасымзадәнин дә бә'зи мараглы әсәрләри буна сүбутдур. Һ. Разинин «Короғлунун Карпат сәфәри», Ә. Јусифлинин «Кәндимиздә бир ев вар», Е. Гасымованын «Хатирә», Е. Меһдијевин «Әлифба», М. Гасымзадәнин «Көрпә гәлби», хүсусән дә Кәмаләнин «Чили говушачаг сәадәтинә» ше'рләри поезијада вәтәндашлыг мотивләринин ифадәсини верән мараглы әсәрләрдир.

Бунунла белә, кәләчәк ишләринә азачыг да олса көмәк мәгсәдилә Нахчыван шаирләринин әсәрләриндә мүшаһидә етдијимиз бә'зи гүсурлардан да данышмаг истәјирик.

Әксәр јолдашларын јазыларыны поетик дәст-хәтт чәһәтдән фәргләндирмәк чох чәтиндир. Үслуб охшарлығы нәсиһәт тәрзиндә јазылмыш ше'рләрдә өзүнү даһа артыг бүрузә вермәкдәдир. Һамы билир ки, гуру нәсиһәтчилик, дидактика, мөизә поезијанын јолу дејил. Әлбәттә, шаир өз өвладына нәсиһәтамиз сөзләрлә мүрачиәт едә биләр. Лакин бу нәсиһәт јалныз о заман охучуја, әфкар-үмумијјәјә чатдырылмалыдыр ки, һәмин ше'рдә нә исә чох дәрин ичтимаи мә'наја малик фикирләр, јүксәк поетик мәтләбләр олсун.

Гызым, булаг кими
чағла, дурул ки,
Јахын достун олсун
сәадәт сәнин.
...Сүн'и бәзәкләрә чох
олма һејран,
Кәрәк әхлаг илә бәзәнсин
инсан.
(Әлиһејдәр Гәнбәр — «Гызыма»).

Һ. Разинин «Кәлин көчән гызлара» ше'ринин мөвзу вә фикирчә тәкрары олмагдан савајы, бу ше'р бир дә мәһз мөизә руһунда јазылдығы үчүн тә'сирсиздир. Ејни сөзләри Кәмаләнин «Гыз ләјагәти», Әлијар Јусифлинин «Фикирләш», Адыкөзәл Һачыјевин «Јох», Вагиф Кәримовун «Тәмизлик», Ибраһим Оручун «Өјрән» ше'рләри һаггында да демәк олар. Ахырынчы јазыдан алдығымыз:

Ағыл инсанларын һәр
камил сөзү
Ачыр инсанлыға јумулан
көзү. —

кими мисралар бәдии тә'сир гүввәсинә малик олмајан гуруча сөзләрдир.

Бә'зән шаирләр дилин тәбиилији, аһәнкдарлығы, бәдиилији гајғысына галмыр, она көрә дә зәиф, солғун ше'рләр баш алыб кедир. Бәдии әсәрин дили мүәллифин дүнјакөрүшүнүн, истe'дад дәрәчәсинин вә сәнәткар мәдәнијјәтинин сәвијјәсини мүәјјән едән мүһүм амилләрдән бирдир.

Нахчыван шаирләринин сәнәткарлыг гүсурларынын ашкар сурәтдә өзүнү көстәрдији саһәләрдән бири дә елә онларын әсәрләринин дили илә бағлыдыр. Чаваншир, Һүсејн Әзим, Алтај Тағызадә, Вагиф Кәримов, Низами Мәммәдов вә башгаларынын ше'рләри бу бахымдан даһа чох сәчијјәвидир.

Әсил ше'р илк мисрасындан сон һечасынадәк мүкәммәл олмалы, онун бүтүн илмәләри, нахышлары зөвглә ишләнмиш архитектура ансамблы тә'сири бағышламалыдыр. Бә'зән бәдии јүкү дәгиг мүәјјән едилмәјән, јахуд јеринә дүшмәјән бирчә кәлмә сөз бүтөв бир ше'р һаггында тәсәввүрү корлаја биләр. Тәәссүф ки, бу чүр һаллара танынмыш, тәчрүбәли шаирләрин јарадычылығында да раст кәлмәк олур. Мәсәлән:

Кәздим нәфәс алдым
фәһләләрлә мән,
Бахдым чох һејрәтлә
фүсункар јерә.
Јаратмаг һәвәси кечди
гәлбимдән,
Дөндү һәр көрдүјүм,
дујдуғум ше'рә.
(А. Кәмалә — «Дуздағда»).

Ајдын дејилми ки, һәр көрдүјүнү јох, көрдүкләри арасында мүәјјән сечмә, үмумиләшдирмә иши апармаг нәтичәсиндә үзә чыхарыланлары ше'рин предмети етмәк лазымдыр. Көрүнүр, белә олмадығы үчүн «нәфәс алдым» сөз бирләшмәси һеч бир ше'ријјәт јүкү вә потенсиал мә'на дашымадан еләбелә, кәлишикөзәл ишләдилмишдир. Бу нәфәс сөзү мисранын һеча јүкүнү тамамламаг үчүн, лакин поетик зәрурәт олмадан Мүзәффәр Нәсирлинин «Әсримизин өвладыјыг» адлы әсасән мараглы ше'ринә дә дахил олмушдур:

Учалдыгча үфүгләрин
зирвәсинә
Нәфәсимиз Венерадан,
Ајдан кәлир.

Бирчә кәлмә сөзү јериндә ишләтмәдијиндән Һ. Рази кими бир шаир дә мүвәффәгијјәтсизлијә уграмышдыр:

Гара сачлар үстә дән
төкүләндә
Үрәјим дарыхар, јада
дүшәрсән.

Биринчи мисрадакы «дән төкүләндә» ифадәси әслиндә «дән дүшәндә» олмалыды.

Ә. Јусифлинин «Кешикчи нарбәнд», М. Нәсирлинин «Берлиндән дөнәркән», Вагиф Кәримовун «Гартал» ше'рләриндә вә бә'зи дикәр әсәрләрдә мөвзунун бәдии һәллинин зәифлији, ше'ријјәтин ашағы сәвијјәдә олмасы илә јанашы, поетик дил зәифдир. Сөзә, бәдии ифадәјә, онларын әкс етдирдији инчә мә'на чаларларына һәссас вә гајғыкеш олмаг һамынын, биринчи нөвбәдә исә шаирләрин мүгәддәс вәзифәсидир.

Һазырда Нахчыван МССР-дә Азәрбајчан насирләринин дә бөјүк бир дәстәси фәалијјәт көстәрмәкдәдир. Е'тираф етмәк лазымдыр ки, сон илләрдә мухтар республика шаирләринин јарадычылығында поема бир жанр олараг зәифләдији кими, насирләрин дә јарадычылығында монументал формада әсәрләрин (роман вә повестин) мејдана чыхмасы бир гәдәр ләнк кедир. Хырда формаја кәлдикдә исә һекајә, новелла вә очерк саһәсиндә Һүсејн Ибраһимов, Һүсејн Рази, Һәсән Фәтуллајевлә јанашы, Нурәддин Бабајев, Күллү Мәммәдова, Һәмид Арзулу, Акиф Ахундов, Әбүлфәз Ибраһимов, Мөһсүн Мөһсүнов, Новруз Әлијев вә башгаларынын актуал мөвзуларда бир сыра мараглы әсәрләри нәшр олунмушдур. Һ. Ибраһимовун «Көјәрчинин мәһәббәти» аилә-мәишәт проблеминә һәср едилмиш һекајәдир. Әсәрин композисијасында мәшһур үчбучагдан истифадә олунмушса да (Јусифлә Көјәрчинин севкиси, Гызханымын бу аиләјә рахнә салмасы вә аилә башчысынын ахырда пешиман олуб доғма очағына гајытмасы), һәјат һәгигәтләринин тәсвири инандырычыдыр. Инсанларын психолокијасыны, дахили аләмини көстәрмәкдә сәриштәси олан тәчрүбәли јазычы өзү бу барәдә һекајәдә мүстәгим һеч бир шеј демәсә дә, биз һадисәләрин инкишаф мәнтигиндән, сурәтләрин тәгдиминдәки мә'налы тәфәррүатлардан һисс едирик ки, үзү үзләр көрмүш Гызханымын аиләли кишини әлә кечирмәк нијјәти инсаны сарсыдан дујғулара дејил, јүнкүл, өтәри һиссләрә әсасландығы үчүн баш тутмајачагдыр.

Көјәрчинин саф үрәји, көјәрчин тәбиәти бизә әсас вермир ки, ону өз мәһәббәтинин фәал горумамагда тәгсирләндирәк. Көјәрчин бир ана кими дә чох вүгарлы вә өвладчанлыдыр. Әринин ағлыны башындан чыхармыш һәрчајы гадынла чамаат ичиндә ағыза-ағыза вермәк онун тәбиәтинә зиддир. Көјәрчинин мәһз бу әхлаг мүстәвисиндә тәзаһүр едән «пас-

ДӨВРҮМҮЗӘ ЛАЈИГ

сивлији» Гызханымын һәрчајилик мүстәвисиндә өзүнү көстәрән фәаллығына галиб кәлир вә һекајәнин финалы охучунун да үрәјиндән олур. Тәәссүф ки, Һ. Ибраһимовун «Азәрбајчан» журналынын бу илки биринчи нөмрәсиндә бурахылмыш «Италија һекајәләри» «Көјәрчинин мәһәббәти» илә мүгајисәдә о гәдәр дә тәбии көрүнмүр. Бу һекајәләрдә капиталист өлкәләриндәки һәјат тәрзи, буржуа әхлагынын ејбәчәрликләри тәнгид һәдәфидир. Һекајәләрин һәр икисинин професионал јазычы тәрәфиндән гәләмә алындығы һисс олунур. Онларын дили әсасән ајдын вә рәвандыр, композисијасында мараглы үнсүрләр дә јох дејил. Бунунла белә, һәр ики һекајәнин һәјат материалыны там дәгигликлә өјрәнилмәдән, сәтһи тәәссүрат әсасында јазылдығы ашкарча көрүнүр.

Апрел ајында «Азәрбајчан» журналында чап олунмуш «Өзкә ишығы», «Үзүк» һекајәләри онларын мүәллифләри Күллү Мәммәдова вә Әбүлфәз Ибраһимовун сәмәрәли јарадычылыг ахтарышлары јолуна чыхдыгларыны көстәрмәкдәдир. Күллүнүн ики сәһифәлик әсәриндә арвадыны вахтсыз итирмиш бир монтјорун өзкә ишығына мејли, гоншу Күлшад ханымын кобудлуғу, егоизми, нәһајәт, бир гәдәр сәлигә-саһмансыз да олса, доғма евин һәрарәти аз јашлы бир ушағын—монтјорун анасыз галмыш гызынын дилиндән тә'сирли бир аһәнклә верилмишдир. Әбүлфәзин һекајәсиндә исә севән гәлбләрин тәмиз дујғулары, һәјат вә јаратмаг ешги мүасир кәндин зәһмәт адамларынын күндәлик иши илә үзви әлагәдә ачылыб көстәрилир.

Новруз Әлијевин «Гызыл Орду кәләндә», Нурәддин Бабајевин «Чыраглар јанды» әсәрләри чох вачиб мөвзуја—Азәрбајчанда Совет һакимијјәтинин гурулмасы уғрунда апарылан мүбаризәнин тәсвиринә һәср едилмишдир.

Н. Бабајевин һекајәләриндә мүшаһидә олунан бир чәһәтә диггәти чәлб етмәк истәрдик. Өз дәст-хәтти илә јазанда Н. Бабајев тәбиидир, тә'сирлидир. «Чыраглар јанды» һекајәсиндә олдуғу кими. Бу јолдан узаглашдыгда исә онун һекајәләри ән вачиб мәзијјәтләрини итирир, сүн'иләшир; даһа хоша кәлмәјәни дә будур ки, үслубча кими исә, һансы әсәри исә хатырладыр. «Һејкәл оғуллар» һекајәсиндә олдуғу кими.

Јени әхлаги принсипләр уғрунда, көһнәлмиш, вахты кечмиш адәтләр әлејһинә мүбаризәдән бәһс едән Ләтифә Әһмәдованын «Мәним мәһәббәтим», Акиф Ахундовун «Тә'рифдән сонра» һекајәләри, еләчә дә Һәмид Арзулунун Тејмур истиласы дөврүндә халгын истиглалијјәти уғрунда мүбаризәдән бәһс едән «Көј кејимли фатеһ» әсәри хырда форманын мараглы нүмунәләридир.

Насирләрин дә јарадычылығында форманын мүхтәлифлији мүшаһидә олунмагдадыр. Нәркиз Һүсејнованын «Көзләјир», Күллү Мәммәдованын «Пајыз нотлары» әсәрләри чидди мөвзуларда психоложи һекајәләр, мәнсур ше'рә хас үслубда јазылмыш фрагментләр. Мөһсүн Мөһсүновун әсәрләри исә сатирик, јумористик һекајәләрдир. Мөһсүнүн «Јенә зәнк вурулду» һекајәсиндә бә'зи али мәктәбләримиздә һәлә дә өзүнү көстәрән протексионизм, рүшвәтхорлуг һаллары тутарлы васитәләрлә ифша едилир. Лаконизм тәләбләри бахымындан бир гәдәр гүсурлу олса да, онун «Мирзәли бир оғулдур ки...» һекајәси дә јахшы тә'сир бағышлајыр.

Һекајә бәдии нәсрин ән чох охунан лаконик формасыдыр. Бу жанр јазычыдан дәрин һәјат мүшаһидәләри, тәфәррүатлары дүзкүн сечмәк вә мә'наландырмаг бачарығы, бир-ики чизки, сәчијјәви әламәтлә характер јаратмаг усталығы тәләб едир. Бу тәләбләрин нәинки мәчмусуна, һәтта бир гисминә әмәл едилмәдикдә һекајә нагис олур вә онун бәдии тә'сир гүввәси зәифләјир. Һәсән Фәтуллајевин «Сержант Әли», Күллү Мәммәдованын «Гырмызы әлифба», Муртуз Һүсејновун «Дә'вәтнамә», Бајрам Искәндәровун «Илләр кечсә дә», Акиф Ахундовун «Балалы мәһәббәтим», Ләтифә Әһмәдованын «Өзкә дајы» әсәрләри һекајәнин јухарыда гејд етдијимиз бу вә ја дикәр тәләбләринә чаваб вермәдији үчүн гәнаәтбәхш дејилдир.

Сон илләрдә Нахчыван Дөвләт Драм Театрынын репертуары јерли мүәллифләрин дә әсәрләри һесабына зәнкинләшмишдир. Әлијар Јусифлинин «Көнүл севәрсә» вә «Көзүм јолларда галды», Һәсән Фәтуллајевин «Алынмаз гала» кими әсәрләри көстәрир ки, драматургларымыз үчүн мүасир мөвзулары вә һәмин мөвзуларын вердији имканлар әсасында актуал мә'нәви-әхлаги проблемләри галдырмаг сә'јләри сәчијјәвидир. Бу пјесләрин һәр үчүндә инсанын мә'нәви борчу, чәмијјәт вә фәрд, шәхсијјәт вә вәтән, ичтимаи мүнасибәтләрин инсан мә'нәвијјатына тә'сири кими мәсәләләр диггәт мәркәзиндәдир.

Ә. Јусифлинин кечән ил тамашаја гојулмуш «Көзүм јолларда галды» пјеси совет вәтәнпәрвәрлији мөвзусунун ишләнмәси бахымындан онун ән јахшы әсәрләриндән биридир. Драматургун чидди мөвзунун мәс'улијјәтини дә, мүрачиәт етдији һәјат һадисәләрини вә сәһнәјә чыхардығы инсанлары да јахшы билдији әсәрин бүтүн шәкилләриндә һисс олунур.

Һ. Фәтуллајевин ики һиссәдән ибарәт «Алынмаз гала» пјесиндә Белорусијада партизан һәрәкатындан бәһс едилир вә 1941—43-чү илләрдә баш верән һадисәләр мараглы шәкилдә 1976-чы илдә баша чатыр. Азәрбајчанлы Зәфәри Белорусија торпағында Вәтән уғрунда дөјүшләрә, дәһшәтли интигама апаран амилләри мүәллиф тәдричи инкишафда верир. Мүһарибә бүтүн совет адамларынын һәјати мәнафејинә зидд олан бир акт кими «Алынмаз гала»нын гәһрәманларыны да дүшмәнә гаршы сәфәрбәр етмишдир. Лакин һәдд-бүлуға чатмамыш Шуранын вәһшичәсинә гәтл едилдијини, гоча Серкеј Павловичин өз нәвәси илә ағача сарыныб одландығыны көрән Зәфәрин, Ленанын дүшмәнә гәзәби гат-гат артыр. Партизанларын адамларымызы хилас етмәк үчүн кечирдији әмәлијјат, гәһрәманлыгла һәлак олмуш Азәрбајчан икидинин шәрәфинә оғлунун адыны Зәфәр гојан Николајла Ленанын нәчиблији әсәрдә мүвәффәгијјәтлә ишләнмишдир.

Бунунла белә, дүшмән тәрәфи тәмсил едәнләрин схематик верилмәси пјесин үмуми тә'сирини зәифләтмишдир. Алман забитләри Лебер вә Шоберг һијләкар, һиккәли вә күчлү дүшмәни лазыми дәрәчәдә тәмсил едә билмирләр. Бу исә, објектив олараг, онлара гаршы вурушан совет адамларынын сурәтинин бүтөвлүјүнә хәләл кәтирир, һадисәләрин инандырычылығына инамы зәифләдир.

Мәммәдәли Тарывердијевин «Гәмкүсар» пјеси әсасән шаир Әлигулу Гәмкүсарын һәјатындан һамыја мә'лум олан бир нечә факт үзәриндә гурулмушдур: «Молла Нәсрәддин» журналында фәалијјәти, «Өлүләр» тамашасында Шејх Нәсруллаһ ролуну ифа етмәси, бә'зи мәшһур сатиралары вә нәһајәт, хаинчәсинә өлдүрүлмәси. Галан һадисәләр вә әһвалатлар мүәллифин өз фантазијасынын мәһсулудур. Тәәссүф ки, М. Тарывердијев Гәмкүсара даир тарихи фактларла өзүнүн әлавә етдији һадисәләр арасында мәнтиги әлагәләр јарада билмәмиш, бүтүнлүкдә композисија үчүн тәбии драматуржи аһәнк тапмамыш, әһвалатларын һамысыны ваһид идеја-бәдии мәгсәдә јөнәлтмәји бачармамышдыр. «Гәмкүсар» пјеси адыны дашыдығы көркәмли шаирин вә ичтимаи хадимин хәјалымызда мөвчуд парлаг образына, онун вүгарлы шәхсијјәтинә аз-чох чидди бир шеј әлавә едә билмәмишдир.

Нахчыванда јашајан әдәби гүввәләрин поезија, нәср вә драматуркија саһәсиндә сон илләрдәки јарадычылығынын үмуми мәнзәрәси тәгрибән бу ичмалда көстәрилдији кимидир.

Бүтүн чохмилләтли совет әдәбијјаты кими, онун габагчыл дәстәләриндән бири олан Азәрбајчан әдәбијјаты да адамларымызын идеја-мә'нәви вә мәдәни сәвијјәсинин даһа да јүксәлдилмәси уғрунда мүбаризәдә һәмишә фәал иштирак едир. Бу саһәдә Нахчыван әдәбијјатчыларынын да мүәјјән хидмәтләри, јарадычылыг уғурлары тәгдирәлајигдир. Биз инанырыг ки, партијамызын һәмишә диггәт мәркәзиндә олан јени инсан тәрбијәси саһәсиндә Нахчыванын әдәби гүввәләринин даһа да фәаллашмасына, бу вә ја дикәр сәнәткарлыг гүсурларынын арадан галдырылмасына, сәмәрә вә кејфијјәт уғрунда мүбаризәнин кенишләнмәсинә иштиракчысы олдуғумуз пленум, шәксиз, әһәмијјәтли көмәк едәчәкдир.

МҮЗӘФФӘР НӘСИРЛИ,
республика Јазычылар Иттифагы Нахчыван шө'бәсинин мәс'ул катиби:

Совет Иттифагы Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин «Јарадычы кәнчләрлә иш апарылмасы һаггында» (1976) гәрарындан кечән мүддәт әрзиндә мухтар республикамызда јашајыб-јарадан кәнч әдәби гүввәләрә даһа бөјүк гајғы вә тәләбкарлыгла јанашылыр. Ајда ики дәфә онларын ше'р вә һекајәләри шө'бәдә охунур, мүзакирә едилир. Әдәбијјатымыза гәдәм гојан кәнчләрин чоху поезија мејл көстәрир. Сөзчүлүк, мөвзу тәкрары, үмуми тәрәннүмчүлүк онларын јарадычылығындакы әсас нөгсанлардандыр.

Елмира Гасымова кәнчләр арасында өз дәст-хәттилә фәргләнир. Онун ше'р дили бәдии вә рәвандыр. «Севдалы көнүл» ше'рләр китабы буна јахшы мисалдыр. Орада топланмыш јазыларда Вәтән торпағынын көзәллији, кәнчлијин тәмиз мәһәббәт дујғулары бәдии ифадәсини тапыб. Лакин онун да јазыларында мөвзу касадлығы өзүнү көстәрир.

Валидә Һүсејнованын «Ана лајласы» ше'р китабында ичтимаи мөвзуда јазылмыш, әсасән мүвәффәгијјәтли лирик әсәрләри топланыб.

Ше'рә өз нәфәси илә кәлән кәнчләрдән бири дә Адил Гасымовдур. Онун «Пычылтылар» вә «Биз көрүшәндә» ше'р китаблары охучулар тәрәфиндән мараг илә гаршыланыб.

Мухтар республикамызын Илич рајонунда бир нечә истә'дадлы кәнч јашајыр. Алтај Тағызадә илк ше'рләриндән башлајараг гуручулуг саһәсиндә чалышан әмәк адамларынын һәјатыны гәләмә алыр. Шаир «Арпачајын нәғмәләри»ндә ону гуруб-јарадан инсанларын әмәјини тәрәннүмә сә'ј көстәрир.

Сон илләрдә әдәбијјата кәлмиш Һәсән Әлијев ичтимаи мөвзулары поетик диллә ифадәјә чалышыр. «Азәрбајчан» журналында вә «Араз ишыглары» алманахында чыхмыш јазылары көстәрир ки, о, лаконикијә, јығчамлыға хүсуси диггәт јетирир.

Әмәк адамларымызын һәјаты кәнч шаирләримизин бир чохунун јарадычылығында әсас јер тутур. Мухтар Гасымзадә лирик ше'рләри илә јерли вә мәркәзи мәтбуатда фәал иштирак едир. Онун «Марса зәнк едәчәјәм», «Мешәдә пајыз», «Көрпә гәлби» вә башга ше'рләри диггәтәлајигдир.

Мүасир кәнд, онун көзәллији, әмәк адамларынын һәјаты кәнч шаирләримизин тез-тез мүрачиәт етдији мөвзулардыр. Бу мотивләрин јени ифадә тәрзини тапмаг, мә'наландырмаг кәнчләрин әсас јарадычылыг гајғысы олмалыдыр.

Мухтар республикада истә'дадлы кәнч насирләр дә сәмәрәли фәалијјәт көстәрир. Новруз Әлијевин «Вәтән һәсрәти» китабы буна јахшы мисалдыр.

Сатирик јазылары илә чыхыш едән М. Һүсејнов «Сүд һаггы» һекајәләр китабынын мүәллифидир. Һәмид Арзулунун бәдии јазыларынын дили рәвандыр. «Улдуз» журналынын дөрдүнчү нөмрәсиндә дәрч олунмуш «О јанмасајды» һекајәси буна мисал ола биләр. Әбүлфәз Ибраһимов, Күллү Мәммәдова, Ләтифә Әһмәдова, Рафиг Бабајев, Чаваншир Әләкбәров, Нурәддин Бабајев вә башгалары нәср саһәсиндә гәләмләрини сынајыблар. Онларын јазыларындакы башлыча гүсур узунчулуг вә әксәр һалларда аилә-мәишәт мөвзусу чәрчивәсиндән кәнара чыхмамаларыдыр.

Кәнч драматург Р. Нагыјев индијәдәк «Үфүгләр гызаранда», «Әлвида, көһнә дүнја», «Әкәр севирсәнсә» кими тарихи вә мүасир мөвзуларда пјесләр јазмышдыр. Ачыг демәк лазымдыр ки, тамашаја гојулан әсәрләрин әксәријјәти зәиф олдуғу үчүн сәһнәдә узун мүддәт дуруш кәтирә билмир.

Нәһајәт, ону демәк истәрдим ки, Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын тәшкил етдији мүшавирәләрдә, семинарларда Нахчыванын кәнч әдәби гүввәләринин иштиракына диггәт јетирмәк, ајры-ајры республикалара кедән нүмајәндәләр арасына онлары да дахил етмәк јахшы оларды.

Шүбһә јохдур ки, Октјабрын 60 иллијини бөјүк әмәк гәләбәләри илә гаршылајан, лајиһәсини диггәтлә мүзакирә етдијимиз Јени Конститусијанын мүгәддәс ганунларыны көз бәбәјитәк горујан бүтүн гәләм саһибләримиз кими, Нахчыван МССР-дә јашајыб-јарадан јазычылар да охучуларыны бу көзәл күнләримизә лајиг тәзә әсәрләрлә севиндирәчәкләр.

• • •

Мә'рузәләр әтрафында мүзакирәләрдә чыхыш едән **Бајрам Бајрамов** әдәбијјатымызын чох мүһүм мәсәләләринә һәср олунмуш пленумун Нахчыванда чағырылмасыны гәләм усталарынын мухтар республиканын охучуларына бөјүк һөрмәтинин, е'тибарынын тәзаһүрү, ејни заманда, јерли чамаатын, тәшкилатларын сөз сәнәтинә бәсләдикләри јүксәк е'тимадын нәтичәси кими гијмәтләндирди. О деди:

— Биз кәлмишик чәмијјәтимизин һуманист маһијјәтини әкс едән Јени Конститусија лајиһәси барәдә фикир мүбадиләси еләјәк. Биз кәлмишик сизинлә бирликдә Бөјүк Октјабрын 60 иллији әрәфәсиндә көрдүјүмүз ишләрә, өһдәмизә дүшән мөһтәшәм вәзифәләрә бирликдә нәзәр салаг.

Азәрбајчан Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин республикамызын һәјатыны олдугча принсипиал мөвгедән ишыгландыран апрел пленумунун гәрарларындан, пленумда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Һејдәр Әлијев јолдашын дәрин мәзмунлу, гајғы вә тәләбкарлыгла долу мә'рузәсиндән ирәли кәлән вәзифәләри өз гәләми, јарадычылығы вә әмәли фәалијјәти илә јеринә јетирмәк, бу ишдә гүввә, чан әсиркәмәмәк бизим ән јүксәк вәтәндашлыг вә јарадычылыг борчумуздур.

Нахчыван Мухтар Республикасында јазыб-јарадан Азәрбајчан јазычыларынын фәалијјәтини кениш вә тәмкинлә шәрһ еләјән мә'рузәдән дә көрүндүјү кими, гәләм јолдашларымыз мүһүм мүасир мөвзуларда бәдии дәјәри вә проблемләринин маһијјәти е'тибарилә диггәти чәлб едән аз әсәрләр јазмышлар; бәдии публисистикаја, очерк жанрына лазыми әһәмијјәт вермәмишләр. Чох јахшыдыр ки, сон дөврләрдә үмумән республикамызда көрүлән әһатәли, һәртәрәфли нәһәнк тәдбирләр комплексинә мухтар республика партија тәшкилаты да бөјүк руһ јүксәклији илә гошулуб вә өз фәалијјәтини бу сәпкили тәдбирләри ејни үсулла, принсипиаллыгла јеринә јетирмәјә јөнәлтмишдир. Бурада да сәнајенин, кәнд тәсәррүфатынын, елмин, мәдәнијјәтин тәрәггиси бир-бириндән ајрылмаз шәкилдә апарылыр. Нахчыванда јашајыб-јарадан зијалылар мухтар республиканын јүксәлишинә әсаслы тәкан верән бәдии бојаларла зәнкин, сәвијјәли әсәрләр јаратмалыдырлар.

Нахчыван өлкә мигјасындан чох-чох кәнарларда кениш шөһрәт газанмыш сәнәткарлар дијарыдыр. Бөјүк Мирзә Чәлил илк әввәл бурада үрәјини мәш'әлә чевириб зүлмәт дүнјасында доғма Азәрбајчанын; бүтүн Шәргин көзүнә ишыг тутмушдур. Ше'римизин, драматуркијамызын унудулмаз, өлмәз јарадычыларындан олан Чавид нурлу көзләрини бу торпагда ачмышдыр. Романлары әдәбијјатымызын шөһрәти кими өлкәләри доланан Мәммәд Сәид бу јердә анадан олмушдур. Әчәмининин, Һејран ханымын вәтәни мүгәддәсдир. Бу сәнәт, мәдәнијјәт, ичтимаи фәалијјәт нәһәнкләринин ајаг гојдуғу јер, јашадығы, ишләдији һәр бина, мәнзил зијарәткаһа чеврилмәлидир. Мирзә Чәлилин Неһрәм кәндиндә једди илдән артыг дәрс дедији, чәһаләтлә одлана-одлана дөјүш апардығы мәктәб бинасынын, онун вә Чавидин ев-музејләринин абадлашдырылыб тәшкил едилмәсиндә, гајдаја салынмасында елм, маариф, мәдәнијјәт хадимләри, биринчи нөвбәдә гәләм саһибләри әлләриндән кәләни етмәлидирләр. Бу музејләр меһманнәваз Нахчыванын мүсафирләри, әһалиси үчүн ән зәнкин, көрмәли јерләрдән биринә чеврилмәјә лајигдир вә үмидвар олуруг ки, бу мүгәддәс ишләр тезликлә баша чатдырылачагдыр. Она да инанырыг ки, Нахчыванда гуручулуг, мәдәни тәрәгги ишләринин, кәндләрин абадлашмасынын сәвијјәси даһа да јүксәләчәкдир.

Нахчыван МССР-дә јашајыб-јарадан јазычыларын бу пленумдан сонра өз истә'дад вә бачарыгларыны даһа да сәфәрбәрлијә алачагларына шүбһә етмәдијини дејән **Фикрәт Гоча**, онларын күзәштли мүнасибәтә еһтијачлары олмадыгыны көстәрди. О, һәмчинин гејд етди ки, журналларымызын Нахчыванда јашајан јазычылара өз сәһифәләриндә илдә тәгрибән ики дәфә јер ајырмасы јахшы оларды. Нахчыванда бир журнал вә јахуд алманах бурахылсајды, онларча јерли истә'дадлы кәнчи өз әтрафында бирләшдирә биләрди.

Натиг үмидвар олдуғуну билдирди ки, өлкәмизин Јени Конститусија лајиһәсинин кениш мүзакирә олундуғу вә үрәкдән бәјәнилдији бу әламәтдар күнләрдә республикамызын бүтүн гәләм саһибләри, о чүмләдән Нахчыван јазычылары да мүасирләримизә лајиг әсәрләр јаратмаг үчүн гүввәләрини, истә'дадларыны әсиркәмәјәчәкләр.

Бу әдәби мәчлисин мухтар республикада јашајыб-јарадан јазычылара гајғысынын парлаг тәзаһүрү олдуғуну гејд едән **Һүсејн Рази** көстәрди ки, Нахчыванда пленум кечирмәк артыг бир ән'әнәјә чеврилмишдир. Бу күнкү пленум өз вахтына, мүзакирә етдији мәсәләләрин сиглетинә көрә даһа әламәтдардыр.

Инди халгымыз шанлы Октјабрын јетирмәси олан Јени Конститусија лајиһәсини бөјүк руһ јүксәклији илә мүзакирә едир.

Республика Јазычылар Иттифагы илк партија тәшкилатынын катиби, шаир Нәриман Һәсәнзадәнин вә филолокија елмләри доктору, профессор Бәкир Нәбијевин мә'рузәләрини мараглa диниләдик. Һәр ики мә'рузәдә јазычыларымызын гаршысында дуран вәзифәләр чох доғру шәрһ олунду. Үнванымыза дејилән тәнгиди мүлаһизәләрин сәмимијјәтинә инанырыг. Биз јахшы баша дүшүрүк ки, белә гејдләрин тез-тез, хејирхаһлыгла едилмәси әдәбијјатымызын кәләчәји наминәдир. Јазычыларын әсәрләри јалныз пленумларда дејил, мүнасибәтсиз дә һәмишә бу чүр гајғы илә тәһлил олунса, чох шеј газанарыг. Нахчыванда јашајан јазычыларын вә кәнч әдәби гүввәләрин тәнгидчи фикринә, алим сөзүнә, ағсаггал мүлаһизәсинә даһа чох еһтијачы вар. Мә'лум мәсәләдир ки, мухтар республиканын һәјатынын бүтүн саһәләрини әһатә етмәли олан «Шәрг гапысы» гәзетинин әдәби мүһити истәнилән дәрәчәдә әкс етдирмәк имканы јохдур. Мәнә елә кәлир ки, бизим өз әдәби органымыз һаггында дүшүнмәк вахты чатмышдыр.

Республика Јазычылар Иттифагынын бизә гајғысыны сон вахтлар даһа чох һисс едирик. Нахчыван јазычылары бир сыра нүфузлу әдәби мәчлисләрин иштиракчысы олур. Јахшы јазыларымыз әдәби-бәдии органлар вә алманахлар васитәсилә охучулара чатдырылыр. Әдәбијјат фондунун көмәји дә аз дејилдир. Лакин китаб нәшри заманы мүхтәлиф чәтинликләрлә гаршылашырыг.

Тофиг Маһмуд деди: Идеја-бәдии чәһәтдән камил вә биткин бир әсәр Бөјүк Октјабра, Јени Конститусија лајиһәсинин һәвәслә мүзакирә олундуғу бу күнләрә ән көзәл һәдијјәдир. «Азәрбајчан», «Улдуз» журналларынын сәһифәләриндә бир сыра мараглы повестләр дәрч олунмушдур ки, һәм мөвзусу, һәм дә јазылышы илә нәзәр-диггәти чәлб етмишдир. Өлкәмиздә кедән бөјүк гуручулуг ишләриндән, фәһләләрин мә'налы һәјатындан, онларын јени фикир вә арзуларындан бәһс едән нәср әсәрләримиз вардыр. Ингилаби мүбаризә тарихиндән, кәнд һәјатындан, Совет һакимијјәтинин илк илләриндә кедән мүбаризәдән данышан әсәрләримиз дә аз дејил. Белә әсәрләрин сон вахтларда истәр јазычылар иттифагымызда, истәрсә дә мүхтәлиф ичтимаи мүәссисәләрдә кениш мүзакирәсинин кечирилмәси севиндиричи һалдыр. Бу, јазычыларын әмәк адамлары илә сых бирлијинин ән јахшы нүмунәсидир.

Мухтар республика мүәллифләринин әдәби органа әлагәләрини даһа да мөһкәмләндирмәк лүзумундан бәһс едән **Јусиф Әзимзадә** деди: Јерли јазычыларын өз гәләм јолдашларынын јарадычылығы һаггында даһа фәал чыхыш етмәләринә ашкар еһтијач дујулмагдадыр. Мәним ишләдијим «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзети Нахчыван МССР-дә јашајыб-јарадан һәмкарларымызын бизимлә мүнтәзәм вә сәмәрәли әлагә сахламаларыны; истәр әдәби органларымызда, истәрсә дә нәшријјатларымызда чап олунан јени әсәрләр барәдә бу күнкү тәләбләр сәвијјәсиндә мүлаһизәләрини јазмаларыны һәмишә көзләјир.

Бу чәһәти мән она көрә хүсуси гејд едирәм ки, јерли јазычылар өз чыхышларында онларын әсәрләри барәдә республика гәзет вә журналларында Бакыда јазыб-јарадан гәләм јолдашларынын фикир сөјләмәләрини интизарла көзләдикләрини дедиләр. Бу арзу тәбиидир, анчаг бунунла белә, Нахчывандакы гәләм јолдашларымызын өзләринин әдәби һәјатларындакы јени әсәрләр барәдә, һәмчинин күндән-күнә көзәлләшән мухтар республикадакы бөјүк әмәк һүнәрләри һаггында мәзмунлу, мараглы мәгалә вә очеркләр јазмалары кәрәкдир.

Бөјүк ел бајрамына һазырлашдығымыз, Јени Конститусија лајиһәсини мүзакирә етдијимиз јарадычылыг әһвал-руһијјәси илә долу олан бу әзиз күнләрдә биз онлары даһа фәал көрмәк истәрдик.

Кәмалә Агајева чыхышында әсасән драматуркија вә театрын вәзијјәти илә әлагәдар мәсәләләрдән данышараг деди ки, Нахчыван шө'бәсиндәки јазычылардан сәккизи драм жанрында өз гәләмини сынајыб. Һәвәскарлары да әлавә етсәк, ијирмијә јахын драматургумуз вар. Бу, аз гүввә дејил. Тәәссүф ки, чох вахт зәиф пјесләр дә театра јол тапыр. Мән өзүм театрда ишләдијим үчүн бу кими фактларла даһа чох растлашырам.

Биринин јаранан лајигли әсәри һамымызын мүвәффәгијјәти дејилми? Үмид верән бир пјеси режиссорла бирликдә охујуб мүәллифи ишләтмәк истәјирик. Мүәллиф пјес үзәриндә ишләмәк әвәзинә үч-беш күндән сонра кери дөнүр. Мә'лум олур ки, о, һеч нәјә әл вурмајыб. Мүәллиф бәдии шура чағырылмасыны тә'кидлә тәләб едир. Әкәр бәдии шуранын чағырылмасы мәсләһәт көрүлмүрсә, јахуд театрын иш планына әсасән кечикдирилирсә, мүәллиф јухары тәшкилатлары лүзумсуз јерә нараһат едир.

Бә'зән дә театрын гәбул етмәдији ашағы сәвијјәли әсәрләр намә'лум сәбәбләр үзүндән јенидән театра јол тапыр. Е'тираф етмәк лазымдыр ки, театрын өзүнүн дә күзәштлә тамашаја гојдуғу пјесләр аз дејилдир. Мүәллифә күзәшт олдугда, о, биринчи тамашадан сонра әввәлкиндән дә зәиф бир јазы илә театра кәлир. Бир-биринин ардынча јазылан белә примитив пјесләр барәдә тәчрүбәли гәләм саһибләримизин нүфузлу сөзүнә еһтијачымыз вар.

Шүбһә етмирик ки, Бөјүк Октјабрын јетирмәси олан Јени Конститусијанын лајиһәсини үрәкдән бәјәнән, ел бајрамыны лајигли һәдијјәләрлә гаршыламаға чалышан мухтар республикамызын һәјаты јени әсәрләримиздә өз долғун ифадәсини тапачагдыр.

Тофиг Бајрам деди: Нахчыван торпағы күндән-күнә көзәлләшир. Инсан зәһмәтинин күчү илә даһа да бәһрәләнир. Ән гијмәтли сәрвәт сајылан инсана бөјүк һүгуглар бәхш едән Јени Конститусијамызын лајиһәсинин мүзакирә олундуғу индики вахтда бу зәһмәт јени-јени харигәләр јаратмаға гадирдир. Бу инкишаф вә јүксәлиш шө'бәнин әтрафында бирләшән јашлы вә чаван шаирләрин ше'рләриндә бүтүн долғунлуғу илә дујулмалыдыр.

Мән «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзети редаксијасына Нахчывандан кәлән јазыларла јахындан танышам. Бу ше'рләрин јахшы нүмунәләрини вахташыры дәрч едирик. Тәәссүфлә демәлијәм ки, сон вахтлар, үнванымыза көндәрилән әксәр ше'рләр үчүн үмуми бир нөгсан ајдын сурәтдә нәзәрә чарпыр. Бу да заһири дәбдәбә, примитив тәрәннүм вә шуарчылыгдыр. Ше'рләрдә форма рәнкарәнклијинә, поетик дәринлијә, образ вә тәшбиһләрин тәзәлијинә аз фикир верилир. Бу нөгсан әлинә јеничә гәләм алан чаванларын јазыларында габарыг сурәтдә нәзәрә чарпыр. Охучуларымызын тәләбкарлығы кет-кедә артыр, зөвгү јүксәлир. Сејрчилик, мүхтәлиф тарихи јерләрин, мүасир шәһәр вә рајонларын адыны садаламаг, дағларын, чајларын, булагларын үнванына учуз тә'рифләр сөјләмәклә охучуну разы салмаг олмаз. Арзу едәрдик ки, һөрмәтли гәләм јолдашларымыз дәрин мүшаһидәнин, чидди јарадычылыг ахтарышларынын мәһсулу олан ше'рләр јаратсынлар, Нахчыванын бу күнкү мүвәффәгијјәтләрини поетик илһамла тәрәннүм етсинләр.

Һәгиги сәнәт әсәрләринин јаранмасы үчүн һәр фәрдин өз истә'дады вә бачарығы илә бәрабәр, сағлам јарадычылыг мүһити вә шәраити дә вачибдир. Иттифагын Нахчыван шө'бәсиндә әсәрләрә вә истә'дадлара гајғы вә објектив мүнасибәт дә мүһүм шәртләрдәндир. Тәнгид дә, тә'риф дә үмуми ишимизин наминә үрәкдән олмалыдыр.

Гәзет вә журнал сәһифәләриндә кәнчләрин уғурлу чыхышларынын кетдикчә артдығыны гејд едән **Елмира Гасымова** көстәрди ки, Сов.ИКП МК-нын «Јарадычы кәнчләрлә иш апарылмасы һаггында» (1976) гәрары һамымызын үрәјиндәндир. Бу гәрарла әлагәдар сон заманлар кәнчләрин јарадычылыг фәалијјәти артмышдыр. Әдәби кәнчлијин сәси кетдикчә даһа кур ешидилир. Гәрарда гејд едилдији кими, кәнчләрә һәссас мүнасибәт тәләбкарлыгла сых әлагәләндирилмәлидир. Бу гәрар Нахчыванын әдәби кәнчлијини Бөјүк Октјабр бајрамыны тәзә әмәк харигәләри илә гаршылајан, Јени Конститусија лајиһәсини чошғун һәвәслә мүзакирә едән, бу мүгәддәс ганунлардан илһам алан зәһмәткешләримизин һәјатындан, мәишәтиндән бәһс едән јени әсәрләр јаратмаға руһландырыр.

Дүзүнү демәк лазымдыр ки, әдәби тәнгид Нахчыван јазычыларынын јарадычылығыны аз гала унутмушдур. Чап олунан китаблар, алманахлар барәдә чох вахт өтәри, сәтһи фикир сөјләнилир. Китабларымыз, ше'р вә һекајәләримиз барәдә јахшы оларды ки, тәнгидчиләримиз өз фикирләрини билдирсинләр.

Гулу Хәлилов деди: Азәрбајчан КП МК-нын хүсусилә сон илләрдә республика мигјасында көрдүјү бир чох сәмәрәли тәдбирләр мухтар республиканын да һәјатына күчлү тә'сир көстәрмишдир. Инди тикилән јени биналар, тарихи абидәләрә көстәрилән гајғы, јолларын, күчәләрин, паркларын абадлығы вә тәмизлији үрәкачан вә фәрәһлидир. Нахчыван Мухтар Республикасына көстәрилән мүһүм гајғылардан бири дә Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын бурада кечирдији пленумдур. Гејд етмәк лазымдыр ки, Бәкир Нәбијевин мә'рузәсиндә Нахчыванда јазыб-јарадан бу күнкү шаир вә насирләрин, драматургларын јарадычылығы һәртәрәфли, објектив вә гајғы илә тәһлил олунмушдур.

Нахчыван јазычыларынын јарадычылығы илә мән дә јахындан танышам. Вахтилә бу барәдә бир нечә мәгалә јазмышам вә инди дә онларын јени әсәрләрини диггәтлә изләјирәм. Бунларын ичәрисиндә һәгигәтән мүасир дөврүн нәфәсини дујан вә бу һәјатла јахындан тәмасда олан јазычы вә шаирләр аз дејилдир. Мә'рузә вә чыхышларда фактларын кениш, дәриндән тәһлили, мухтар республиканын доғма һәјаты илә бағлы һадисәләрин әдәби мүһитлә әлагәли шәрһи бир сыра һәгигәтләрин үзә чыхмасына сәбәб олду. Мән пленумун јүксәк сәвијјәдә кечмәсиндән истифадә едиб, Нахчыванда јашајыб-јарадан јолдашлар һаггында даһа тәнгиди шәкилдә данышмаг истәрдим.

Бөјүк алман мүтәфәккири Һөте демишдир ки, шаири јахшы баша дүшмәк үчүн онун вәтәнинә кетмәк лазымдыр. Бу бахымдан јанашанда мәним нахчыванлы јазычы достларыма бир нечә ирадым вар. Мән онларын әсәрләриндә һансы гүсурлара раст кәлирәм? Бу гүсурлары тәхминән ашағыдакы шәкилдә груплашдырмаг олар: мөвзу мәһдудлуғу, бәдии ифадә васитәләринин касадлығы, сәнәтин зәнкин вә рәнкарәнк формаларындан зәиф истифадә.

Әлбәттә, мән ирадларымы фактларла сүбут едә биләрәм. Лакин вахтын мәһдудлуғу үзүндән бу барәдә кениш данышмајачағам. Анчаг ону демәлијәм ки, Нахчыванда јашајан шаир вә јазычыларымызын јарадычылығында бә'зән һај-күј, риторика, үмуми патетика тәәссүф ки, даһа габарыг нәзәрә чарпыр. Сөзүн кениш вә һәгиги мә'насында бизим Вәтәнимизин надир бир парчасы Нахчыванын, мүасир мәрд вә зәһмәткеш инсанларынын бәдии сурәти бу әсәрләрдә там долғунлуғу илә һәлә јаранмамышдыр. Һазырда бу јазычы вә шаирләрин бәдии вүс'әти Нахчыванда көрүлән инкишафын сүр'әтиндән кери галыр. Һаны Нахчыванын тарихи кечмишинин, зәнкин абидәләринин, јералты вә јерүстү сәрвәтләринин поетик ифадәси? Һаны Нахчыванын Сирабынын, Батабатынын, Бадамлысынын, үзүм плантасијаларынын, дүзүнүн, үмумән мүасир һәјатынын тајнар дүнјасы, әтри, шәһди? Нахчыванын көзәлликләринә мәрһум Ислам Сәфәрли кими истә'дадлы шаиримиз бир сыра көзәл ше'рләр һәср етмишдир. Һаны мүасир шаирләримиздән бу ән'әнәни даһа да инкишаф етдирәнләр? Кичик бир факт чәкмәк истәрдим: «Кәнчлик» нәшријјатынын бәдии шурасы әдәбијјата тәзә кәлән кәнчләрин әсәрләрини мүәллифләрин өзләринә охудуб гајғы илә мүзакирә етдирир вә дејим ки, бәдии шуранын Әли Вәлијев, Бәхтијар Ваһабзадә вә дикәр нүфузлу үзвләри бурада чох фәал иштирак едирләр. Мән иштирак етдијим мүзакирәләрдә Ордубаддан, Нахчывандан бир нечә кәнч шаирин әсәрләрини охујуб мүзакирә етмишик. Бу әсәрләрин чохундан алынан гәнаәт беләдир ки, мухтар республиканын мүасир зәһмәт адамлары, зијалылары, онларын һәјатларында, мәишәтләриндә баш верән бөјүк дәјишикликләр, Нахчыванын тарихи вә мүасир наилијјәтләри, көзәлликләри вә с. елә бил ки, һәмин мүәллифләри һеч марагландырмыр. Дикәр тәрәфдән бәдии ифадә васитәләринин касадлығы, сәтһилији шәхсән мәндә чидди нараһатлыг доғурур. Һеч узаға кетмәјәк. Лап елә Ч. Мәммәдгулузадә вә Һ. Чавид кими гүдрәтли сәнәткарларын мөвзу дүнјасына, ифадә васитәләринә, бәдии образы јаратмаг имканларына нәзәр салаг. Нахчыванда јашајыб-јарадан јолдашлар көркәмли әдибләрин сәнәткарлыг ән'әнәләриндән зәиф өјрәнирләр. Бүтүн республикамызда, һәмчинин мухтар республиканын гуруб-јарадан адамлары үчүн һәр чүр шәраит јаранмыш, һәгиги вәтәндаш үчүн јашыл ишыг јандырылмышдыр. Һазырда республикамызда көрүлән тәдбирләр, Јени Конститусијанын лајиһәсинин үмумхалг мүзакирәсинә верилмәси вә үрәкдән бәјәнилмәси, Нахчыванда кедән гуручулуг ишләри адамын гәлбини фәрәһлә долдурур; бурадакы јазычы вә шаирләримизин гаршысында јени вә мәс'ул вәзифәләр гојур. Мән үрәкдән инанырам ки, Јазычылар Иттифагынын бу ишкүзар пленуму мухтар республиканын һәјатына, хүсусилә јарадычы гүввәләринин фәалијјәтинә сәмәрәли тә'сир көстәрәчәкдир.

Пленумда Нахчыван Вилајәт Партија Комитәсинин биринчи катиби **Камран Рәһимов** јолдаш чыхыш едиб көстәрди ки, Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин сәјјар пленуму әламәтдар бир вахта тәсадүф едир—өлкәмизин бүтүн халглары кими, мухтар республиканын зәһмәткешләри дә Бөјүк Октјабрын 60 иллијини јүксәк әмәк наилијјәтләри илә гаршылајыр, Јени Конститусија лајиһәсини кениш мүзакирә едирләр.

Азәрбајчан КП Мәркәзи Комитәсинин апрел пленумунда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП Мәркәзи Комитәсинин биринчи катиби Һејдәр Әлијев јолдашын «Бөјүк Октјабрын 60 иллијинә һазырлыг керулмәси вә истеһсалын сәмәрәлилијинин вә ишин кејфијјәтини јүксәлтмәјә даир Сов.ИКП XXV гурултајы гәрарларынын республика партија тәшкилаты тәрәфиндән јеринә јетирилмәси һаггында» мә'рузәси фәһлә вә колхозчуларымызын, зијалыларымызын гаршысында даһа әзәмәтли вәзифәләр гојур. Бу мүһүм вәзифәләрин јеринә јетирилмәсиндә бәдии сөзүн, јазычы сөзүнүн әһәмијјәти чох бөјүкдүр. Одур ки, республика Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин сәјјар пленуму јарадычы зијалыларымыз үчүн, һеч шүбһәсиз, әһәмијјәтли олачаг; онларын Сов.ИКП XXV вә Азәрбајчан КП XXIX гурултајларынын гаршыја гојдуғу нәһәнк вәзифәләри лајигинчә јеринә јетирмәләринә көмәк көстәрәчәкдир.

Мө'минә хатун мәгбәрәси өнүндә

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин Нахчыван МССР-дә кечирилән сәјјар пленуму Бөјүк Октјабрын 60 иллијини лајигинчә гаршыламаға һазырлашдығымыз бир вахтда, өлкәмизин јени Конститусија лајиһәсинин гызғын мүзакирә олундуғу вә бәјәнилдији бу әламәтдар күнләрдә гәләм саһибләримизи даһа чидди, даһа мәс'улијјәтли јарадычылыг планларыны мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирмәјә сәфәрбәр едир.

Јазычыларымыз Азәрбајчан КП Мәркәзи Комитәсинин апрел пленумунда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП Мәркәзи Комитәсинин биринчи катиби Һејдәр Әлијев јолдашын мә'рузәсиндән ирәли кәлән јарадычылыг вәзифәләрини бир даһа дәриндән дәрк етмәклә Бөјүк Октјабра, дөврүмүзә лајиг јүксәк идеја-бәдии сәвијјәли әсәрләр јаратмаг әзминдә олдугларыны билдирирләр.